

Nr 89.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående försäljning av den till kyrkoherdeboställena i Ovansjö, Järbo och Högbo församlingar hörande lägenheten Stormuren i Ovansjö socken; given Stockholms slott den 11 februari 1921.

Kungl. Maj:t vill härmed under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

G U S T A F.

B. J:son Bergqvist.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 11 februari 1921.

Närvarande:

Statsministern friherre DE GEER, ministern för utrikes ärendena greve WRANGEL, statsråden ERICSSON, DAHLBERG, MURRAY, ELMQUIST, MALM, BERGQVIST, HAMMARSKJÖLD, EKEBERG, HANSSON.

Departementschefen, statsrådet Bergqvist anförde:

Bihang till riksdagens protokoll 1921. 1 saml. 78 häft. (Nr 89.)

I skrivelse till kyrkomötet den 22 oktober 1920, nr 21, förklarade Kungl. Maj:t sig vilja jämlikt prästerskapets privilegier den 16 oktober 1723 och § 114 regeringsformen inhämta kyrkomötets yttrande, huruvida kyrkomötet för sin del medgäve, att den till kyrkoherdeboställena i Ovansjö, Järbo och Högbo församlingar hörande lägenheten Stormuren i Ovansjö socken finge försäljas till ett pris icke understigande 42,700 kronor och enligt de närmare villkor och bestämmelser, som Kungl. Maj:t kunde föreskriva.

Vid anmälan inför Kungl. Maj:t den 22 oktober 1920 av detta ärende yttrade min företrädare i statsrådsämberet till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för sagda dag följande:

»I en till ecklesiastikdepartementet den 30 april 1910 inkommen ansökning hava kyrkoherdarna i Ovansjö församlings pastorat J. G. Ekelöf, i Järbo församlings pastorat N. Björkbäck och i Högbo församlings pastorat J. Fryklund såsom innehavare av kyrkoherdeboställena i nämnda församlingar anfört följande:

De av sökandena innehavda kyrkoherdeboställena, om sammanlagt 14 öresland, vore belägna i Ovansjö socken och, efter det jämlikt kungl. skrivelse den 12 november 1858 åtta öresland blivit därifrån avsöndrade till löneförbättring åt kyrkoherdarne i Järbo och Högbo pastorat, fördelade med 6 öresland på Ovansjö och 4 öresland på vardera av Järbo och Högbo kyrkoherdeboställen.

Till följd av belägenheten kunde Järbo och Högbo boställen icke lämpligen brukas av boställshavarna själva, utan vore dessa boställen utarrenderade för 20 år.

På den tid, då kyrkoherden i Ovansjö innehade bostället 14 öresland odelat, hade genom länsstyrelsens i Gävle utslag den 14 oktober 1861 till dåvarande boställshavaren, kontraktsprosten J. R. Hillberg, upplåtits lägenheten Stormuren om 116 tunnland 13 kappland till nyodling mot åtnjutande av 45 frihetsår, vilka gått till ända den 22 juli 1909, då bemålde Hillbergs rättsinnehavare till sökandena avträtt lägenheten i fråga. Enligt 1871 års kartabeskrivning vore densamma sålunda fördelad på boställena att

Litt. A.

Ovansjö kyrkoherdeboställe för 6 öresland bekommit: åker	113,54	ref.
	odlingsmark	108,30 »
	skogsmark .	45,07 »
	impediment	0,07 »
		<hr/>
		266,98 ref.

Litt. B.

Högbo kyrkoherdeboställe för 4 öresland bekommit: åker	83,14	ref.
	äng	4,57 »

odlingsmark	65,57 ref.
skogsmark	44,35 »
impediment	0,09 »
	<hr/>
	197,72 ref.

Lätt. C.

Järbo kyrkoherdeboställe för 4 öresland bekommit: åker	0,21 ref.
odlingsmark	150,48 »
skogsmark	37,88 »
	<hr/>
	188,57 ref.
	<hr/>
Summa ref.	653,27

Av de å lägenheten uppförda och för dess brukande nödvändiga åbyggnaderna funnes å den till Ovansjö skiftade delen endast en hölada, under det att alla övriga åbyggnader vore belägna å Högbo boställes skifte, vadan alltså Järbo boställes skifte alldeles saknade åbyggnad. Sökandena Ekelöf och Fryklund hade från avträdaren löst dessa hus med det av Svea hovrätt genom utslag den 30 mars 1909 bestämda värdet, kronor 2,051:18.

Till följd av det avlägsna läget, 1 mil från stamhemmanet, hade Stormuren aldrig hävdats i sambruk med bostället, och uppenbart syntes vara att, efter stamhemmanets och lägenhetens uppdelning på tre boställen, svårigheterna för sådant bruk blivit ökade, helst Järbo och Högbo boställshavare icke själva brukade sina boställen.

Av det anförda torde framgå, att sökandena såsom boställshavare, långt ifrån att njuta någon båtnad av ifrågavarande lägenhets brukande, i stället måste vidkännas betydande olägenheter och förluster för dess bibehållande vid laga hävd.

Vid sådant förhållande finge de föreslå och anhålla, att lägenheten Stormuren måtte från Ovansjö, Högbo och Järbo kyrkoherdeboställen avskiljas och försäljas samt att av köpeskillingen måtte bildas fonder, som förvaltades av församlingarnas kyrkoråd och varav räntan tillfölle boställshavarna, så länge dåvarande löneregleringar för prästerskapet ägde bestånd.

Sökandena tilläte sig i samband härmed påpeka, att lägenheten Stormuren i hög grad lämpade sig för anläggande av egna småbrukarhem. Belägen intill Jädraån med god daglig båtförbindelse sommartiden med det på en halv mils avstånd belägna Sandvikens stora brukssamhälle, komme helt visst dess bördiga jord att bliva synnerligen begärlig för brukets talrika arbetarstam.

Men skulle denna sökandenas begäran icke kunna bifallas, ville de anhålla att, för undgående av förberörda svårigheter, de särskilda sökandenas boställen tillagda andelarna av nämnda lägenhet måtte i behörig ordning utarrenderas på tjugu år, med skyldighet för en blivande arrendator av Högbo boställes andel att inlösa de därå befintliga åbyggnaderna, samt med rätt för sökandena att uppbära de för vars och ens andel inflytande arrendeavgifterna.

På grund av remiss har kammarkollegium i detta ärende dels låtit höra arrendatorn av lägenheten Stormuren, arrendatorn av

Järbo och Högbo kyrkoherdeboställen, Ovansjö, Järbo och Högbo församlingar samt vederbörande kronofogde, kontraktsprost och jägmästare ävensom inhämtat respektive den 21 september och den 11 oktober 1910 dagtecknade yttranden av domkapitlen i Uppsala och länsstyrelsen i Gävle, dels ock den 13 oktober 1910 avgivit eget utlåtande.

Alla tre församlingarna hava avstyrkt lägenhetens utarrendering på 20 år men tillstyrkt försäljning därav.

Domkapitlet och länsstyrelsen hava jämväl tillstyrkt en försäljning av lägenheten.

Kammarkollegium har anfört huvudsakligen följande:

På grund av särskilda kungl. brev den 9 augusti 1878 vore såväl Ovansjö som Högbo och Järbo kyrkoherdeboställens skogar ställda under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning. Enligt en hos domänstyrelsen förvarad sammandragskarta över dessa skogar utgjorde desamma flera spridda skiften och framginge av denna karta, att vartdera boställets skifte av ifrågavarande lägenhet låge i sammanhang med ett motsvarande boställe tillhörigt skogsskifte, utan att likväl lägenheten omslötes av nämnda utmarker.

I 1880 års jordebok för Ovansjö socken upptoges såsom krono $1^{11}/_{20}$ mantal eller 15 öres- 12 penningland Prästbordet med anteckning att det utgjorde boställe för kyrkoherdarna i Ovansjö, Högbo och Järbo pastorat. I berörda mantal och öretal inginge även det så kallade kyrkohemmanet i Asen, om $1^{1}/_{2}$ öresland.

Lägenheten Stormuren funnes ej i jordeboken men upptoges i 1909 års taxeringslängd för Ovansjö socken med ett taxeringsvärde av 8,000 kronor.

Gällande lönereglering för prästerskapet i de tre särskilda pastoraten tilländaginge den 1 maj 1915.

Beträffande själva saken ansåge kollegium omständigheterna vara sådana, att ifrågavarande lägenhet lämpligen borde försäljas. Kollegium finge emellertid hemställa att, innan definitivt beslut om sådan försäljning fattades, länsstyrelsen måtte få sig anbefallt dels att låta verkställa värdering å lägenheten, därvid särskilt värde torde böra sättas å vartdera boställets del, och dels efter undersökning och vederbörandes hörande inkomma med yttrande och förslag, huruvida försäljningen lämpligen borde ske i mindre lotter, lämpliga för småbruk, enligt den styckningsplan, som därvid tillika kunde finnas ändamålsenlig, eller alternativt avse varje boställsdel för sig eller dem alla gemensamt.

Därefter hava sökandena inkommit med en den 1 augusti 1914 dagtecknad förnyad ansökning om tillstånd till försäljning av ifrågavarande lägenhet, vid vilken ansökning fogats en värdering av lägenheten, slutande å ett belopp av 13,050 kronor 4 öre.

På grund av remiss har domänstyrelsen, efter hörande av jägmästaren och vederbörande överjägmästare, den 31 mars 1915 av-

givit utlåtande i ämnet och därvid — med förmälan att lägenheten icke inginge i de för kyrkoherdeboställena fastställda hushållningsplanerna — tillstyrkt dess försäljning.

Sedan Kungl. Maj:t anbefallt länsstyrelsen att avgiva förnyat utlåtande i ärendet och därvid inkomma med utredning och förslag i de hänseenden, som angivits i kammarkollegii förenämnda yttrande, har länsstyrelsen låtit verkställa värdering av lägenheten, varefter länsstyrelsen med överlämnande av instrument över denna värdering den 20 mars 1916 avgivit utlåtande i ämnet. Enligt berörda instrument uppskattades lägenhetens saluvärde till 17,350 kronor. Uppskattningsmännen anförde, bland annat, följande:

Det skulle antecknas, att arrendatorn av lägenheten Lars Johan Andersson, innan värderingen skett, hemställde, huruvida icke han, som arrenderat lägenheten sammanlagt omkring 25 år, kunde erhålla hembud å lägenheten. Förrättningsmännen ville med anledning härav vitsorda, att Andersson skött och hävdat egendomen väl och att de för sin del gärna förordade honom till att erhålla hembud, om det vore möjligt, synnerligast som det eljest vore möjligt, att spekulativa köpare skulle uppträda, som ville göra vinst på egendomens styckande och skövlände av skogstillgången, som ansåges kunna räcka till husbehovsskog för *en* ägare, som förvärvade all jorden och hushållade med skogen. I betraktande av att skogen vore otillräcklig för egendomens styckning samt då egendomen utgjordes av ett enda skifte med åbyggnader, som visat sig tillräckliga för egendomens brukande på en hand, och då lämpliga byggnadsplatser icke stode till buds, ansåge förrättningsmännen, att försäljning i mindre lotter eller styckning av egendomen icke borde äga rum, utan ansåge lämpligast, att försäljning av hela egendomen på en hand komme till stånd.

Länsstyrelsen har anslutit sig till vad uppskattningsmännen föreslagit beträffande såväl sättet för lägenhetens försäljning som densamma hembjudande till arrendatorn.

Efter hörande av jägmästaren och överjägmästaren samt efter att jämväl hava inhämtat den 30 mars 1918 dagtecknat yttrande i ämnet av statskontoret hava kammarkollegium och domänstyrelsen den 16 april 1918 avgivit infordrat utlåtande över sistberörda värdering och därvid anført, att ämbetsverken icke ansåge denna värdering böra läggas till grund för bestämmande av köpeskillingen för lägenheten. De hemställde därför, att det måtte föranstaltas om ny värdering, därvid särskilda värden borde åsättas såväl varje boställsdel för sig som även, beträffande varje sådan del, skogen och skogsmarken.

Genom beslut den 6 juni 1918 anbefalldes Kungl. Maj:t länsstyrelsen att föranstalta om ny uppskattning och värdering av lägenheten på sätt nämnda ämbetsverk föreslagit.

Enligt protokoll den 24 september 1919 och den 7 april 1920 vid den i anledning härav hållna värderingsförrättningen beräknades lägenhetens saluvärde på följande sätt:

Ovansjö kyrkoherdeboställes andel kronor	12,500: —
Järbo » » »	10,600: —
Högbo » » »	19,600: —
	<hr/>
Summa kronor	42,700: —

I denna summa ingick värdet av hus å förstnämnda andel med 600 kronor och å sistnämnda andel med 8,000 kronor. Förrättningsmännen anslöto sig till vad vid föregående värdering anförts beträffande rätt för arrendatorn att erhålla hembud å lägenheten.

Över denna värdering har länsstyrelsen låtit höra församlingarna och kontraktsprosten ävensom inhämtat den 1 september 1920 dagtecknat yttrande av domkapitlet, varefter länsstyrelsen med utlåtande av den 21 september 1920 till Kungl. Maj:t överlämnat samtliga handlingar i ärendet och därvid, med tillkännagivande att lägenheten blivit för tiden till den 14 mars 1921 utarrenderad till Andersson, anført, att länsstyrelsen anslöte sig till uppskattningsmännens yttrande beträffande såväl försäljningsvillkoren som lägenhetens hembjudande till Andersson samt att, enär Ovansjö och Högbo församlingar hade äganderätt till husen å lägenheten, dessa församlingar vid en blivande försäljning borde utbekomma på husen belöpande del av försäljningssumman.»

Sedan departementschefen lämnat denna redogörelse, yttrade han vidare:

»De skäl, som anförts till stöd för ansökningen om lägenheten Stormurens försäljning, synas mig vara synnerligen vägande. Visserligen bör ecklesiastisk jord i allmänhet icke utom i undantagsfall försäljas; olägenheterna av ett bibehållande av denna till tre olika kyrkoherdeboställen hörande lägenhet torde emellertid vara så betydande, att en försäljning i detta fall bör ske. Såväl de tre församlingarna som samtliga i ärendet hörda myndigheter hava ju även tillstyrkt försäljningen. Jag anser mig således böra förorda bifall till ansökningen. Den sist företagna värderingen synes mig kunna

godtagas såsom grund för bestämmande av köpeskillingen för lägenheten. Emellertid torde Kungl. Maj:t icke kunna medgiva denna försäljning utan hörande av riksdag och kyrkomöte. De anledningar till försäljning av ecklesiastikt boställe, vilka berättiga Kungl. Maj:t att besluta om försäljning, äro angivna i 62 § av ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910 på följande sätt: 'Är prästgård med hänsyn till boställshavarens tjänsteverksamhet olämpligt belägen, eller kan eljest på grund av särskilda omständigheter boställe eller del därav ej för sitt ändamål bibehållas utan synnerlig olägenhet eller mot skälig avgift utarrenderas, må boställe eller del, varom nu är sagt, efter Konungens beprövande utbytas mot annan fastighet eller ock försäljas. Lag samma vare, där löneboställe eller del därav till följd av belägenhet i eller invid stad eller stadliktande samhälle kan med synnerlig fördel styckas till tomter.' — Då intet av dessa fall föreligger beträffande ifrågavarande lägenhet synes en hänvändelse till riksdag och kyrkomöte böra ske för att inhämta deras samtycke till försäljningen. I fråga om sättet för försäljningen samt närmare villkor för densamma ävensom beträffande dispositionen av inflytande köpeskillingsmedel torde Kungl. Maj:t böra meddela bestämmelser, varför medgivande härtill jämväl torde böra utverkas av riksdagen och kyrkomötet. Det nu sammanträdande kyrkomötets yttrande torde först böra inhämtas.»

Till svar på Kungl. Maj:ts förut omförmälda, i ärendet gjorda framställning angående försäljning av den till kyrkoherdeboställena i Ovansjö, Järbo och Högbo församlingar hörande lägenheten Stormuren i Ovansjö socken har kyrkomötet i skrivelse den 23 november 1920, nr 32, anfört att kyrkomötet, som delade den av departementschefen i ärendet uttalade åsikten, att ecklesiastik jord i allmänhet icke utom i undantagsfall borde försäljas, dock med hänsyn till vad i ärendet blivit upplyst icke ansett sig böra motsätta sig Kungl. Maj:ts framställning i detta fall.

Kyrkomötet anmälde alltså, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning av kyrkomötet godkänts.

Då, såsom i ärendet framhållits, för försäljning av ifrågavarande lägenhet erfordras hänvändelse jämväl till riksdagen, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen medgiva,

Departementschefen.

Kungl. Maj:ts proposition Nr 89.

att den till kyrkoherdeboställena i Ovansjö, Järbo och Högbo församlingar hörande lägenheten Stormuren i Ovansjö socken må försäljas till ett pris icke understigande 42,700 kronor och enligt de närmare villkor och bestämmelser, som Kungl. Maj:t må föreskriva.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen täcktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle skrivelse av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Gustaf Breitholtz.
